

schaafd Hollands, huilt vrij veel, werkt iets minder, en zou dan ook stellig ondergegaan zijn in de deining van zijn leven, als de vader van het verkeerde meisje niet met alle middelen hem het hoofd boven water had gehouden. De schrijver zelf toont aan alle zijden zijn onmacht. Handeling zit er niet veel in het verhaal, en om wat er nog gebeurt, praat de auteur zoveel, dat het verdrinkt. De taal geeft niets typerends van de streek, de folklore is ontleend aan kinderverhaaltjes, de beeldspraak is soms zeer overdreven, de dialoog buitengewoon zouteloos. Uit alles blijkt, dat de schrijver te hoog heeft gegrepen in deze „roman“, en Friesland mag blij zijn dat Zeedorp niet een echt Fries dorp is.

De verwachting was niet hoog gespannen voor het tweede boek van dezen schrijver. Het dient zich niet aan als roman nu, en speelt niet in een nader aangegeven deel van ons land.

Reeds dadelijk echter wordt men gepakt door een rake beschrijving van een troepje luterende soldaten. Ze hebben genoeg te doen, maar willen liever werkeloos zijn. En al spoedig zit de lezer midden in het probleem: de werkloosheid, het wel willen, maar niet kunnen werken. Een crisis-verhaal dus en als zodanig heel actueel. Want nog weinig wordt er in deze tijd geschreven in verhaaltrant over de malaise. De crisis is heel dikwijls onderwerp van gesprek, nog maar weinig voor een roman.

Het is dan ook een hachelijke onderneming de invloed te tekenen van de crisis op het persoonlijk, maatschappelijk en godsdienstig leven van de mens. De reactie van ieder is anders, als het probleem tot hem komt, en voor een christen is het wellicht het moeilijkst.

Twee gezinnen worden hier naast elkaar gesteld. Beide leven uit het christelijk beginsel. In het ene heerst betrekkelijke welvaart, want er is werk, en dus reden tot dank, die echter weinig wordt uitgesproken. In het andere gezin laat de crisis zich zwaar voelen: allen zijn werkloos. Maar hier wordt door den vader zijn christendom getoond. Hij is dankbaar ook in tegenspoed, voor wat er nog aan hem gedaan wordt.

Zijn gezin reageert anders. De sergeant, als dienaar van 't gezag, is wel ontmoedigd, maar hij wordt geholpen en kan zelfs trouwen met een dochter uit het andere gezin. Dat huwelijk is al geforceerd — een crisis-huwelijk, want zij verdient nog voor haar nu ook werkloos geworden vader.

POPULAIR-WETEN - SCHAPPELIJKE SCHETSEN

Geloofsgenezingen in Moettlingen?

VII.

Gottlieb Dittus en een „gebroken“ pols.

Zoo zagen we dus, hoe Blumhardt, door Gottlieb met geweld de handen te vouwen tot gebed, en haar te bevelen te bidden, met de behandeling een aanvang gemaakt had. Een behandeling, die hem na eenigen tijd zóó in moeilijkheden bracht, dat hij wenschte, er nooit aan begonnen te zijn. Maar hij zette door, omdat hij niet meer terug kon: de menschen zouden er hem op aanzien, dat Gottlieb er erger dan beter geworden was. Hij ging door, omdat hij anders een terugtocht zou moeten ondernemen tegenover „booze geesten“, en dit zou getuigen van te weinig vertrouwen op zijn Heiland. Hij sterkte zich door gebed en vasten en Schriftlezing. Bizonder voelde hij zich zelfs gesterkt en tot zijn taak geroepen na het lezen van het tweede hoofdstuk van Jezus Sirach.

Hij kón ook moeilijk ophouden, want hij werd telkens weer geroepen bij Gottlieb; soms bracht hij halve nachten bij haar door. Al spoedig echter ging hij niet meer alleen, maar nam hij mee den dorpsburgemeester en een zekere Mose Stanger, den vader van Friedrich Stanger, den stichter en „Vader“ van de reddingsark. We zien nu ook meer en meer, hoe totaal verkeerd Blumhardt de ziektesymptomen gaat interpreteren. Als de patiënte in een access de vuisten ballt, en venijnig naar hem kijkt, denkt Blumhardt, dat dit natuurlijk een booze geest is, die zijn misnoegen over de aanwezigheid van den predikant toont! Als Gottlieb haar stem wat verdraait, denkt Blumhardt, dat het de stem is van een geest, die door Gottlieb heen spreekt. En hij betreedt een heel glibberig pad, door zelfs met dien veronderstelden, inwonenden geest te gaan spreken! De antwoorden zijn natuurlijk van Gottlieb en van niemand anders, zij speelt haar rol prachtig! B.v. dien van de gestorven dorpsvrouw, met het doode kind op den arm, die blijkbaar sterke affecten in Gottlieb wakker roept. Blumhardt vraagt dan aan den „geest van die gestorven vrouw“: „Hebt ge dan geen rust in het graf?“ Er wordt geantwoord: „Neen“. Blumhardt vraagt verder: „Is U alleen?“ Antwoord: „Neen“. „Wie is er dan bij U?“ Toen verzette de stem, maar daarna wierp ze er snel uit: „De allererschrikkelijkste“. Ze zei dan voorts nog, dat ze de gebodene van den „duivel“ was.

Door haar huwelijk bevrijdt hij haar van die drukende last en opent hij zich de weg tot het steuncomité. Beide gezinnen zijn zodoende ontlast en het jonge geluk kan ontbloeien temidden van de troosteloze omgeving.

Een tweede zoon, als onderwijzer meer ontwikkeld, wijt alles aan de oorlog en is volbloed ontwapenaar. Na heel veel moeilijkheden moet hij aan den lijve ondervinden, dat zijn beginsel van weerloosheid faalt. Zoals hij zelf zijn verloofde moet verdedigen tegen bandeloze kwajongens, moet de overheid zich handhaven tegen opgeruide elementen, die willen nemen met geweld, wat de regering slechts met mate kan geven. De derde negeert eenvoudig de overheid. Hij wenst geen steun te ontvangen, maar zal zich zelf helpen door smokkelaar te worden. Als liefhebbend zoon wil hij zijn ouders steunen, maar zij willen niet ontvangen dat wat de overheid ontnomen wordt. Zwaar wordt de vader op de proef gesteld, als men dreigt hem zijn steun te zullen ontnemen, omdat hij niet wil zeggen waarmee zijn zoon geld verdient. Het werkkamp opent straks zijn poort voor de vaders. De zoons staan met hun moeilijkheden in het leven.

Jezus zeide tot zijn discipelen: Geeft gij hun te eten. Ze moesten gaan halen wat ze hadden en toen geschiedde het wonder: er kwam meer dan genoeg. Deze eis: geeft gij, klinkt door het boek heen, aan overheid en rijken; het geloof in het wonder, dat God dan bovenmate kan geven, is bij allen te gering. Wel komen de zoons terug tot het ouderhuis, waar gedankt wordt voor het ontvangene, maar hun terugkeer bevredigt niet geheel.

Te weinig gaat de schrijver uit van een centrale gedachte. Er lopen te veel personen rond in het boek, met wier denkbeelden de schrijver moet rekenen. Niet alles wordt geleid naar het middenpunt, maar met elk der personen wordt afzonderlijk afgerekend, waardoor een grootse eenheid gemist wordt. De compositie is te weinig gedrongen. De schrijver laat zich soms gaan, om enkele bijzonderheden te illustreren of te weerleggen, die met het verhaal weinig te maken hebben. De voornaamste bijfiguur, de welgestelde winkelier, die wel wil voldoen aan de eis: geeft gij... maar die niet weet, met hoeveel hij kan volstaan, is te onzeker getekend. Men weet niet aan het eind, hoe hij nu is, en wat hij eigenlijk moest doen in het boek. De schrijver is dikwijls nog te uitvoerig in zijn beschrijvingen, waardoor iets weifelends ontstaat. Het beste komt hij tot zijn recht in de dialoog. De

Bijna alles, wat Gottlieb nu in den vervolge zegt of doet, wordt dan door Blumhardt toegeschreven aan de booze geesten of aan den duivel. Soms sloeg Gottlieb de omstanders tijdens een insult in het gezicht, ook één keer den burgemeester; het is echter de duivel, die zich verweert tegen een mogelijke poging tot uilbanning. Als ze aan het eind van een insult met haar lippen spuwende bewegingen maakt, maakt Blumhardt hieruit op, dat er nu demonen door haar mond uitvaren. Als Gottlieb haar, haar door Blumhardt gesuggereerde rol van demon, meesterlijk speelt, en met huilende, weeklagende stem zegt: „Gij verstoort onze heele bond met Uw bidden“, merkt Blumhardt op, dat de duivelen dus sidderen voor de kracht van zijn gebed! En het wordt steeds mooier. Ze laat die demonen ook al in het Fransch antwoorden, een andere weer in slecht Duitsch, weer een andere een keer in (vermoedelijk) Italiaansch (Blumhardt zegt: althans naar den klank te oordeelen!) Eén „geest“ is nog beroemd geworden, deze zou Gottlieb vroeger ook reeds in haar huis gezien hebben; hij kondigde zich aan als een „meineedige“ en zei toen dit waarschuwend vers op (dat men later geschilderd heeft op het huis der familie Dittus):

„O, Mensch, bedenke die Ewigkeit,
Versäume nicht die Gnadenzeit,
Denn das Gericht ist nicht mehr weit!“

Als Gottlieb zulke aanvallen kreeg, liet Blumhardt geestelijke lofzangen zingen, bad bij de patiënte en beval den geest uit Gottlieb uit te varen. Volgens Blumhardt voeren de geesten dan ook uit in het begin 3, toen 7, daarna 14; later op een middag volgden snel op elkaar 175 en toen nog eens 425 demonen en nog later steeg hun aantal wel tot in de duizenden. Op een gegeven oogenblik zaten er zelfs 1067 tegelijk in Gottlieb. Het uitspuwen ervan ging meestal in veelvoud van 12 of 14 stuks tegelijk. Soms zag (alleen!) Gottlieb ze nog even door de kamer loopen, en diverse ervan herkende ze. Er waren zelfs wel geesten bij uit Amerika! Eén ervan was een opperduivel in een kleed uit overoude tijden en die had een „ungeheuer“ groot boek onder den arm“, waarin de namen stonden van hen, die in zijn macht waren.

Het wordt eigenlijk belachelijk, als we zien, hoe Blumhardt alles, wat Gottlieb in haar hallucinaties voor hem oplepelt, maar voor waarheid aanneemt. Het lijkt me niet mee te vallen, als men op zoo sensationele wijze zich temidden van de demonen bevindt, om dan ook nog eens heel snel te moeten gaan tellen tot 175 of tot 425! Laat staan als het moet tot 1067!

Zoals gewoonlijk bij deze patiënten, is hun

gesprekken der verschillende soorten personen zijn over het algemeen raak. Fijne opmerkingen, pilige gezegden, ruwe volkshumor verplaatsen den lezer direct naar de kern van 't verhaal. Ondanks zijn compositiefouten is het een goed boek geworden over een probleem dat ieder raakt. De schrijver heeft bij zijn tweede boek een actueel vraagstuk durven behandelen en heeft zich los gemaakt uit zijn eerste genre. Een grote vooruitgang inderdaad.

Gr.

H. S.

III ZIELKUNDE III

De ontwikkeling van 't begrip „geest“.

Naast algemeene leiding waarin de redactie geen „ja“ en „neen“ tegelijk het woord geeft, beoogt „De Reformatie“ volgens den oorspronkelijken opzet óók het woord te geven aan meeningen, waarvan de uitspraak bijdrags wil zijn tot de algemeene discussie. Een discussie over het onderwerp van dit artikel is voorgenomen op een vergadering aan het eind der maand. Daarom nemen we dit artikel gaarne op. Redactie.

De discussie in de pers over het begrip „geest“ wordt o.i. vertroebeld, doordat men niet let op de historie, die dit begrip heeft doorgemaakt. Enerzijds wordt „geest“ opgevat als een term voor het hogere zieleleven, anderzijds als een term voor de substantie van de ziel. Beide opvattingen worden verdedigd met een beroep op de H. Schrift, waarbij bewijsplaatsen uit het O. en N. Testament naast elkander geplaatst worden. Hier tegen is geen bezwaar als in 't N. Testament worden voortgezet de Oud-Testamentische uitdrukkingen, doch wel wanneer het geheel nieuwe gedachten geldt. Dan moet met de historie van de taal gerekend worden, en de invloeden, die daarop gewerkt hebben.

We willen hier enkele voorbeelden uit de H. Schrift geven om te laten zien, welke veranderingen in de historie van het begrip „geest“ zijn ingetreden.

Allereerst merken we op, dat de beide Hebreuwsche woorden „ruach“ en „neschamah“ niet identische beteekenis hebben en ten onrechte met elkaar vereenzelvigd worden. Ruach heeft veel

repertoire met hallucinaties en accessen niet uitgeput. Braun zegt van het groot hysterisch access, „dat het slechts de groote aria is in het raam van een zeer rijk programma, dat nog zeer veel aantrekkelijker nummers bevat!“ Tot deze nummers mogen we rekenen het ontstaan van brandblaren in den hals, als ze hallucineerde door een gloeiende hand in den hals gegrepen te zijn. Verder het optreden van spontane huidbloedingen: ze voelde, of er van binnen uit met een scherp instrumentje tegen de huid geprikt werd: er ontstond echter geen wond, maar wel een bloeding. Ook de bloedingen, die ze een paar jaar lang elken Woensdag en Vrijdag had; zoolang echter Blumhardt notitie van haar genomen had, waren ze weggebleven; toen hij echter eens een tijdje niet van zijn belangstelling liet blijken, kwamen ze weer terug! Soms liep het bloed haar ook uit neus, oogen, mond en ooren en kwam het „boven uit het hoofd“. Deze laatste stopten, als Blumhardt diep zuchtte! We zien hier eenige overeenkomst met de echte stigmatisatie, zooals bij Louise Lateau en bij Thérèse Neumann te Konnersreuth, die elken Vrijdag, als het beeld van den Gekruisigde haar met overweldigende duidelijkheid voor haar geestelijk oog komt, de wonden van Christus vertoont en bloedige tranen weent.

We zien uit dit alles wel duidelijk, hoe al die symptomen psychisch „verankerd“ zijn. Niet dat we daarmee willen ontkennen, dat die bloedingen geen echte bloedingen zouden zijn geweest; integendeel; men heeft bij Thérèse Neumann zelfs meermalen dat uitlopende bloed opgevangen en onderzocht en bevonden, dat het „gewoon menschenbloed“ was; en de brandblaren van Gottlieb zijn even „echt“ geweest, als wanneer ze zich aan de kachel gebrand had! We willen er echter op wijzen, dat die „gloeiende hand“ als een werkelijke hand niet noodig geweest is, om die brandblaren te doen ontstaan; al deze symptomen kunnen ook langs zuiver psychischen weg ontstaan, b.v. in hypnose. Hierbij brengt de dokter een patiënt in een soort kunstmatigen slaap, waarbij hij echter contact houdt met den geest van den patiënt. In die hypnose zien we nu „b.v. zweel uitbreken bij de voorstelling „hitte“; ook als de onderzochte in een ijskelder zit; kippevel krijgen bij de voorstelling „koude“, ook als de onderzochte zich in een oververhitte kamer bevindt. Ook kan men in de hypnose zware anatomische veranderingen der huid, als brandblaren te voorschijn roepen (Kreibich, Heller en Schulz)“.

Verder zien we bij Gottlieb allerlei paraesthesieën, als het gevoel, of ze geprikt of geduwd wordt; dan hysterische verlammingen; Blumhardt vermeldt n.l. dat ze soms „uitwendig zoo verlamd was, dat ze geen harer ledematen meer bewegen

ruimer zin dan levenskracht en gen als „een g wijsplaatsen zie Schrift“, pag. Vooris blijkt „geest“ is „n e i aarlvader Jak bij Simson en hij weder door van Ez. 37 kreg Van de cherub om te gaan, g denken aan he functies, want te keeren.

Ook word van lust en o spreken van geest. 's Mense bezwaard, get stelp, bedroef kan dus tegenv van de zijde v doet de mense ziel en haar rec inin, volgens e de éene plan onderzocht, v LXX skallein geest niet r 16 vs 32 Pre

Het komt naar oosterse zieleleven in stelling van l terschen oors alleen de corr mensch naar mensch naar overeen, dat wederkeert t bij den dood God in den.

Geest en z niet hetzelfde ziel heeft all ze haat, ze l lijkheid (a.w. Oud-Testame maar ze is Nergens leze

kon“. En te anaesthesieer voor pijn. Te gezien, bij w een huidploë liënt ook mi dat het bloe sie een uito den en spel er dan in uit te halen hardt echter een booze liebin neemt zegt, dat dri zij zelf wer verzellen ko en naalden tegenwoordi blijven er w een handje vreemd vlin gische klin roest“ staat hamers, st patiënt inde lang in ziel door wijten.

Kort voor dat Gottlieb en over eik barsting va gemeten v boek en n met hem. l wel zullen andere eila schrijving l zekerheid, i Indië een zijn officië bergischen deze gegev aan deze denkbeelde

Ten slot poging tot eens met t er weer va bij zou ze vriendinne loopen! (m dan wordt medehelpt Moettlinge omstreeks rina nog